

פורום שוויון ליברליות

לקראת בחירות לכנסת ה-26
מתווה למדיניות לאומית

דמוקרטיה איתנה, חברה שוויונית ושלטון מקומי עצמאי

אוקטובר 2026

פורום רשויות ליברליות

רקע

פורום רשויות ליברליות מאגד ראשות וראשי רשויות מרחבי הארץ, שחברו יחד מתוך מחויבות לעקרונות מגילת העצמאות ולערכי הדמוקרטיה הליברלית: זכויות האדם והאזרח, חירות הפרט, שוויון, שלטון החוק, חלוקה הוגנת של משאבים, פלורליזם וסובלנות, חופש דת ומצפון, הגנה על זכויות המיעוט וחיים משותפים בין המגזרים.

השנים האחרונות טלטלו את החברה הישראלית, חשפו את פגיעותם של מוסדותיה הדמוקרטיים, החריפו את משבר האמון בין האזרחים למדינה והעמיקו את הקיטוב החברתי. בתקופה זו הוכיחו הרשויות המקומיות, במשבר הקורונה ובמלחמה, את יכולתן לשאת באחריות ציבורית, לתת מענה לצורכי התושבים ולשמור על רציפות השירותים ועל חוסן הקהילות.

אנו מאמינים כי לשלטון המקומי, כרובד שלטוני נבחר הקרוב לתושבים, תפקיד מרכזי בעיצוב פניה של מדינת ישראל. יכולתן של הרשויות לפעול בממלכתיות, לשמור על הזהות המקומית ולבנות הסכמות היא בסיס לחיזוק הדמוקרטיה ולשיקום האמון הציבורי. כדי לממש יכולת זו, יש לחזק את מעמדן ואת הכלים העומדים לרשותן ולהבטיח את שותפותן בעיצוב המדיניות הלאומית.

מסמך זה מציג את דרישות הפורום מהמפלגות המתמודדות לכנסת ה-26, במטרה לעגן אותן בהתחייבויותיהן ובמהלכי המדיניות של הממשלה הבאה. הדרישות נוגעות למעמד השלטון המקומי, לחינוך, לדת ומדינה, למרחב הציבורי, לשוויון מגדרי, לתרבות ולסוגיות של אחריות לאומית משותפת. הן מבקשות לתרגם את ערכי החירות, השוויון, הפלורליזם ושלטון החוק למדיניות ציבורית ולצעדים מעשיים.

פורום שוויון יברליות

1. עיגון מעמדו החוקתי של השלטון המקומי וביזור סמכויות

השלטון המקומי הוא מוסד דמוקרטי נבחר, המבטא את העדפות התושבים וממלא תפקיד מרכזי בעיצוב חיי הקהילה. הרשויות המקומיות הן הכתובת הישירה של התושבים למגוון רחב של שירותים ציבוריים, ונושאות באחריות למתן מענים בשגרה ובחירום. אולם אחריות זו אינה מלווה תמיד בסמכויות ובמשאבים הנדרשים למימושה.

במרבית המדינות הדמוקרטיות מעמדו של השלטון המקומי ועקרון הממשל העצמי המקומי מעוגנים בחוקה או בחקיקה; בישראל, לעומת זאת, הם אינם זוכים לעיגון חוקתי. בהיעדר עיגון כזה, מעמדו של השלטון המקומי, מרחב פעולתו וגבולות ההתערבות של השלטון המרכזי בו נותרים תלויים במידה רבה בהסדרים מינהליים ובמדיניות ממשלתית משתנה.

פורום רשויות ליברליות דורש לחוקק את חוק יסוד: שלטון מקומי, שיעגן את העקרונות הבאים:

א.עיגון עיקרון העצמאות המקומית: חוק היסוד יעגן במפורש את זכותו של השלטון המקומי לעצמאות מקומית. העצמאות תבטא הכרה בצרכים ובמאפיינים הייחודיים של קהילות מקומיות ובחירותם הפוליטית של התושבים לעצב, באמצעות מוסדותיהם הנבחרים, את העניינים המקומיים הנוגעים להם, בכפוף לדין המחייב את כלל רשויות השלטון.

ב.העברה מתמשכת של סמכויות ותפקידים: חוק היסוד יקבע כי על השלטון המרכזי לפעול באופן קבוע להעברת סמכויות לשלטון המקומי, לפי כללים מתאימים ובאופן שיאפשר לשלטון המקומי לתת מענה מיטבי לציבור ולקהילות השונות. ככל שתוטל על השלטון המקומי אספקה של שירותים חדשים, הדבר יתאפשר רק במידה ויותאם תקציב ייעודי ותילקח בחשבון ההשפעה הכלכלית על הרשויות.

לצד העיגון החוקתי, אנו דורשים לקדם תוכנית ממשלתית לביזור סמכויות ולחיזוק יכולות הרשויות. תכנית אשר תצמצם את הפער בין האחריות המוטלת עליהן לבין הסמכויות והמשאבים העומדים לרשותן. התוכנית תכלול הקמת קבינט ביזור, העברת סמכויות והמשאבים הנדרשים למימושן בתחומי הליבה של הרשויות - שירותי החינוך והרווחה, התכנון המרחבי, האנרגיה והפסולת, חיזוק ההון האנושי ברשויות ופעולות הנחוצות להרחבת עצמאותן הכלכלית.

פורום רשויות ליברליות

2. חיזוק החינוך הממלכתי

מערכת החינוך הממלכתית נועדה לשמש תשתית ציבורית משותפת לכלל החברה הישראלית, המבוססת על שוויון, היעדר אפליה, לימודי ליבה וממלכתיות. בשנים האחרונות נשחק מעמדו של החינוך הציבורי, לצד העמקת הפערים בין זרמי החינוך, גידול בתקצוב שאינו נשען על קריטריונים אחידים והתרחבות מסגרות פרטיות במימון ציבורי. מגמות אלה פוגעות ביכולתה של המדינה להבטיח לכל תלמיד ותלמידה חינוך ממלכתי ושוויוני, ולשמר את מחויבותה של מערכת החינוך לליבה משותפת ולאזרחות דמוקרטית.

פורום רשויות ליברליות דורש לחזק את החינוך הממלכתי באמצעים הבאים:

א. הקמת מועצה לאומית לחינוך: יש להקים בחקיקה מועצה לאומית מקצועית, סטטוטורית ועצמאית לחינוך, שתהיה אמונה על מדיניות ארוכת טווח, יעדים רב־שנתיים ועקרונות הליבה של המערכת, ותבטיח רציפות מקצועית מעבר לחילופי ממשלות ושרים. במועצה יהיה רוב מקצועי לצד ייצוג לממשלה, לשלטון המקומי, לאנשי חינוך, להורים, לתלמידים, לאקדמיה ולחברה האזרחית. במקביל, יש לעגן את עצמאותם של מערכי המדידה וההערכה הממלכתיים, כחלק ממנגנון קבוע של אחריותיות וקבלת החלטות מבוססת נתונים.

ב. הגדרה ברורה של חינוך ציבורי וחיזוק החינוך הממלכתי־חרדי: יש לקבוע בחקיקה מהם התנאים לקבלת מימון ציבורי מלא, ובהם לימודי ליבה, פיקוח, שקיפות ועמידה בסטנדרטים ממלכתיים. מוסד המבקש ליהנות ממימון ציבורי מלא יידרש לעמוד בחובות הציבוריות הנלוות לו. במקביל, יש לעגן בחוק את החינוך הממלכתי־חרדי כמסלול החינוך הציבורי של הזרם החרדי, במימון המדינה ובכפוף לכללים, לסטנדרטים ולתקנות של מערכת החינוך הממלכתית.

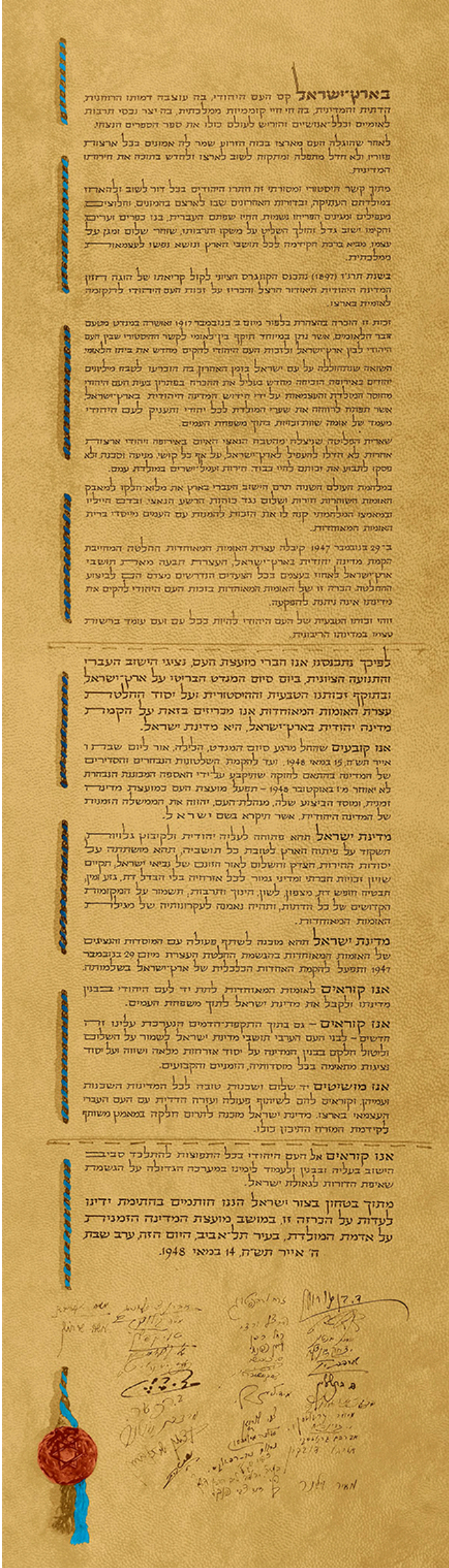
ג. הקמת מועצה לחינוך ממלכתי-עברי והשוואת התקציבים בין זרמי החינוך: שחיקת מעמדו של החינוך הממלכתי-עברי, בתקציבים, בייצוג ובמעמד, פוגעת בערכי מגילת העצמאות והשוויון וביכולת לקיים חינוך זהותי וערכי. אנו דורשים הקמת מועצה לחינוך ממלכתי-עברי שתייצג את צרכי הזרם מול מקבלי ההחלטות, ולצידה מינהל חינוך ממלכתי-עברי במשרד החינוך.

כמו כן, כיום קיימים פערים משמעותיים בתקצוב לתלמיד בין הזרמים, ובחטיבה העליונה ההשקעה הממוצעת בתלמיד בחינוך הממלכתי־דתי גבוהה בכ־26% מזו שבחינוך הממלכתי־עברי ובכ־39% מזו שבחינוך הממלכתי־ערבי. אנו דורשים השוואת תקציבים מלאה בין זרמי החינוך, כך שתלמידים בחינוך הממלכתי העברי, הערבי והדתי יזכו לתקציבים ולמענה חינוכי שווה.

ד. מעבר לתקצוב דיפרנציאלי לפי תלמיד וסל תקציבי גמיש ברשות המקומית: יש לעבור בהדרגה מתקצוב שעתי ובית־ספרי לתקצוב לפי תלמיד, המבוסס על סכום בסיס ולצידו מקדמים בהתאם לגיל, לרקע החברתי־כלכלי, לפריפריאליות, למרחקים, לפיזור יישובים ולמורכבות תפעולית. המודל יביא בחשבון גם את היכולת השונה של רשויות להוסיף משאבים ממקורותיהן, ויישום בהדרגה ובהתאם ליכולות המקצועיות והארגוניות של כל רשות. התקצוב ייקבע בהתאם למספר התלמידים, לצורכיהם ולמאפייניהם, ולא לפי השתייכות לזרם או למגזר כשלעצמו.

ה. חינוך לדמוקרטיה ולערכי מגילת העצמאות: החינוך לאזרחות דמוקרטית הוא אבן יסוד בתפקידה של מערכת החינוך הישראלית. אנו דורשים כי אזרחות דמוקרטית תוגדר כאחד מערכי הליבה של מערכת החינוך, וייקבעו יעדים וסטנדרטים ארציים לחינוך אזרחי־דמוקרטי.

במשרד החינוך יוקם מטה חינוך לדמוקרטיה תחת המזכירות הפדגוגית, אשר יופקד על הטמעת ערכי הדמוקרטיה הליברלית במקצועות ההוראה, וינהל תמיכות לפעילות החברה האזרחית בנושא.

פורום רשויות ליברליות

3. שבת, מרחב ציבורי ושירותי דת ברשות המקומית

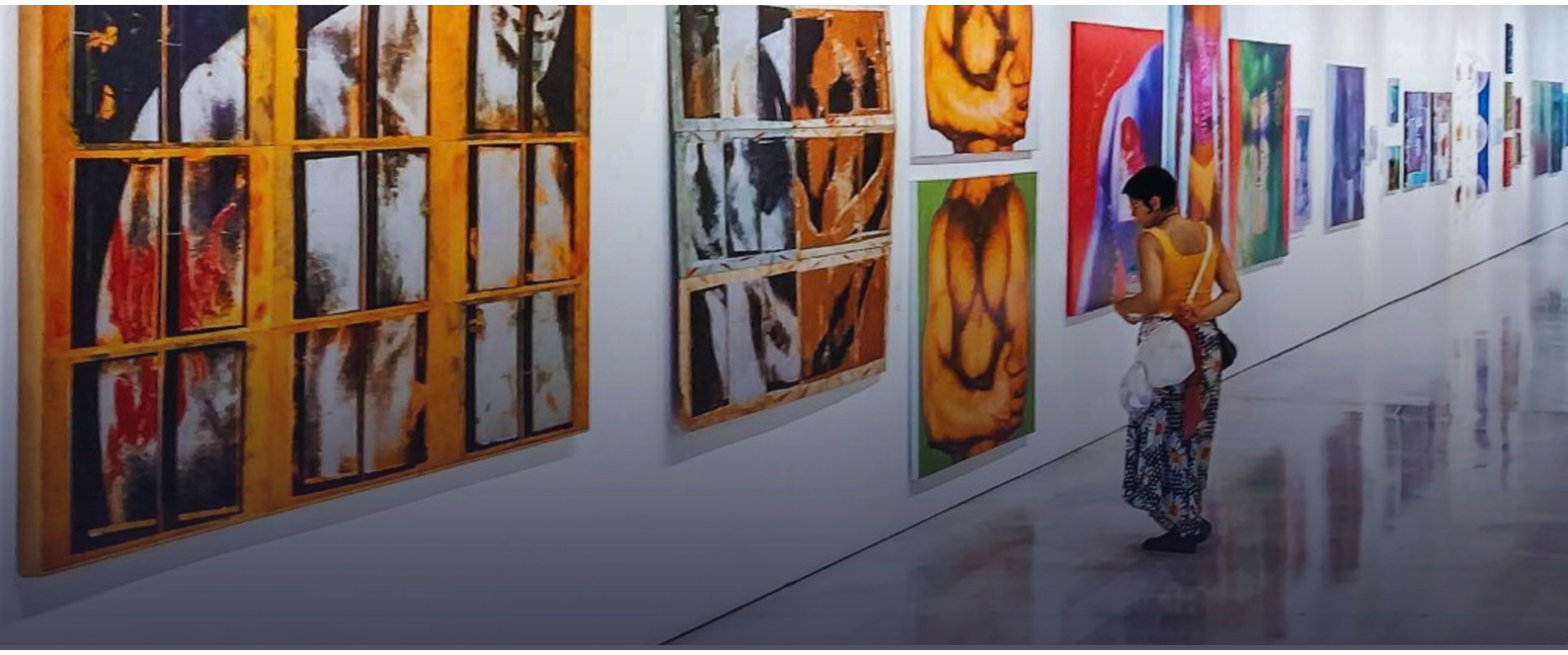
הרשות המקומית, כדרג שלטוני נבחר הקרוב לתושבים, צריכה לקבל את הסמכויות והכלים הדרושים לעיצוב צביון החיים ביישוב בהתאם למאפייני הקהילה, לצרכיה ולהעדפותיה. ההסדרים הארציים בתחומי השבת, התחבורה, המסחר, התרבות ושירותי הדת צריכים להבטיח חופש דת ומצפון וחופש בחירה, ולהותיר בידי הרשויות המקומיות את מירב הסמכויות לקביעת ההסדרים המקומיים. כך יוכלו הרשויות לתת ביטוי למגוון אורחות החיים של תושביהן, תוך שמירה על זכויות הפרט, על שוויון ועל כבוד הדדי.

פורום רשויות ליברליות דורש לקדם את הצעדים הבאים בתחום השבת, המרחב הציבורי ושירותי הדת המקומיים:

א. הסדרת תחבורה ציבורית בסופי שבוע ברמה הארצית, המטרופולינית והמקומית: יש להבטיח הפעלה מלאה של קווי התחבורה הציבורית שכבר מחזיקים בהיתר לפעול בשבת, להרחיב את מערך הקווים המורשים ולהפעיל באופן מותאם רכבת כבדה ורכבת קלה (אשר מותרת לפי חוק). לצד זאת, יש לקדם תחבורה ציבורית בסופי שבוע ברמה האזורית והמקומית, תוך מתן אפשרות לרשויות ולמסגרות מטרופוליניות להתאים את השירות לצורכי התושבים ולאופי המקומי.

ב. השבת הסמכות המקומית להסדרת פעילות מסחרית בשבת: יש לבטל את חוק המרכולים ולהשיב לרשויות המקומיות את הסמכות לקבוע, באמצעות חוקי עזר, את מדיניות פתיחת העסקים והמסחר בשבת. ההסדרה המקומית צריכה לאפשר התאמה לאופי היישוב, להרכב האוכלוסייה ולהעדפות התושבים, תוך שמירה על מסגרת משפטית ברורה ועל כללים שוויוניים ושקופים. בכך תחזור ההכרעה בנושאי אורח חיים מקומי לדרג הנבחר הקרוב ביותר לתושבים.

ג. הנגשת תרבות, מורשת ופנאי בסופי שבוע: יש לחדש ולהרחיב את מיזם „שבת ישראלית" ולבסס מנגנון תמיכה ארצי ורב־שנתי שיאפשר פתיחת מוזיאונים, אתרי מורשת, מוסדות תרבות ופעילויות פנאי בסופי השבוע. לצד התמיכה הארצית, יש לאפשר לרשויות המקומיות לעצב את היצע התרבות והפנאי בהתאם לצורכי הקהילה, למאפייני האוכלוסייה ולתשתיות המקומיות, כך שהנגישות לתרבות לא תהיה תלויה רק ביכולת כלכלית פרטית או ביוזמות נקודתיות.

ד. רפורמה במבנה שירותי הדת המקומיים: יש להעביר את האחריות למתן שירותי הדת לרשויות המקומיות באמצעות ביטול המועצות הדתיות והקמת יחידות ייעודיות ברשות, תוך העברה סדורה של הסמכויות, התקציבים, הזכויות והחובות. מהלך זה נועד לאחד את האחריות על השירותים הניתנים לתושב בתוך המערכת המקומית הנבחרת ולהגביר אחריותיות, שקיפות והתאמה לצרכים המקומיים.

במקביל, יש להסדיר מחדש את מנגנון בחירת רבני הערים: להגדיל את משקל הרשות המקומית והציבור המקומי בהליך הבחירה, לקצוב את תקופת הכהונה ולהבטיח ייצוג הולם לנשים בגוף הבוחר.

פורום רשויות ליברליות

4. קידום ייצוג נשים ושוויון מגדרי בשלטון המקומי

ייצוגן של נשים בשלטון המקומי בישראל עדיין נמוך באופן משמעותי, הן בדרג הנבחר והן במוקדי קבלת ההחלטות המקצועיים. בבחירות המקומיות בשנת 2024 נשים היוו כחמישית בלבד מכלל חברי המועצות וכ־6% מראשי הרשויות. במקביל, אף שנשים מהוות רוב גדול מעובדי הרשויות המקומיות, שיעורן בתפקידים הבכירים נמוך בהרבה. דוח מבקר המדינה משנת 2024 הצביע גם על פערים בייצוג נשים בתאגידים עירוניים, על הצורך בחיזוק מעמד היועצות לקידום מעמד האישה ועל יישום חלקי של המלצות מקצועיות שנקבעו לאורך השנים. לכן נדרש לעבור מהצהרות כלליות על שוויון למנגנונים מחייבים של ייצוג, תקצוב, בקרה והסרת חסמים להשתתפות נשים בשלטון המקומי.

פורום רשויות ליברליות דורש לקדם את הצעדים הבאים:

א. חיזוק ייצוג נשים בבחירות המקומיות: יש להרחיב את מנגנוני התמרוץ הקיימים ברשויות המקומיות כך שיתגמלו את נוכחותן של נשים ברשימה, את שיעורן ואת מיקומן במקומות ריאליים. יש להגדיל את תוספת המימון הקיימת לרשימות בעלות ייצוג נשי משמעותי, לצד יצירת מדרגות תמרוץ נוספות לרשימות שבהן מתקיים ייצוג מגדרי שוויוני. במקביל, יש להפחית את הסיכון הכלכלי הכרוך בהתמודדות נשים לראשות רשויות באמצעות הקלה בתנאי הזכאות למימון בחירות לנשים שלא נבחרו, תוך הסתמכות על מתווים שכבר הוצעו בכנסת ובמסמכי המדיניות הקיימים.

ב. ייצוג הולם במוקדי קבלת ההחלטות ובתאגידים העירוניים: יש להרחיב את חובת הייצוג ההולם כך שתיבחן ביחס להרכב הכולל של נציגי הרשות בכל תאגיד עירוני בנפרד, לרבות נבחרי הציבור, תוך שמירה על יחסי הכוחות הסיעתיים. כאשר ניתן לבחור בין מספר מועמדים בלי לשנות את האיזון הפוליטי, יינתן משקל לייצוג המגדרי. חוות הדעת המשפטית הנדרשת לפני מינוי תבחן את הרכב הדירקטוריון כולו, ומשרד הפנים יידרש לנהל מאגר עדכני ולבצע בקרה שוטפת על היישום.

ג. חיזוק מעמד היועצות לקידום מעמד האישה והטמעת חשיבה מגדרית במדיניות המקומית: יש לחזק את מעמד היועצות לקידום מעמד האישה ברשויות, להבטיח להן היקף משרה, משאבים ומעמד ארגוני המאפשרים השפעה ממשית, ולעגן את השתתפותן בתכנון האסטרטגי, בגיבוש תוכניות העבודה ובבחינת התקציב. כל רשות תקבע יעדים מדידים לצמצום פערים מגדריים. יש לקדם פיילוט לניתוח מגדרי של תקציבי הרשויות במטרה לגבש מתודולוגיה אחידה ולהרחיבה בהמשך לכלל השלטון המקומי.

פורום שוויון יברליות

5. תרבות כתשתית ציבורית חיונית

תרבות היא חלק מהתשתית הציבורית של חברה דמוקרטית, חופשית ופלורליסטית. היא מאפשרת ביטוי ויצירה, מחזקת קהילות ומרחבים משותפים, ותורמת לאיכות החיים ולחוסן החברתי. עם זאת, הנגישות לתרבות בישראל עדיין תלויה במידה רבה במקום המגורים, ביכולת הכלכלית ובהיקף המשאבים של הרשות המקומית. לכן נדרשת מדיניות תרבות לאומית יציבה ורב־שנתית, שבה המדינה מבטיחה משאבים, חופש יצירה ונגישות, והרשויות המקומיות שותפות בתכנון ובהתאמת המענים לקהילותיהן.

מופע מוזיקלי במרכז תאו, עיריית הרצליה

יוזמה תרבותית קהילתית -
"אמנות במושבה פרדס חנה כרכור"

פורום רשויות ליברליות דורש לקדם ולעגן את הצעדים הבאים בתחום התרבות:

א. תקצוב רב-שנתי וצמצום פערים בנגישות לתרבות: יש להגדיל בהדרגה את תקציב התרבות הממשלתי ולעגן מנגנוני תקצוב רב־שנתיים שיאפשרו יציבות, תכנון ופיתוח. הקצאת המשאבים תכוון לצמצום פערים גיאוגרפיים, כלכליים וחברתיים ותבטיח נגישות לתרבות מגוונת בכל רחבי הארץ, תוך התחשבות ביכולת התקציבית של הרשויות ובהיקף התשתיות והפעילות הקיימות בכל אזור.

ב. שותפות קבועה של הרשויות המקומיות בעיצוב מדיניות התרבות: יש להקים מנגנון קבוע לשיתוף פעולה בין הממשלה, הרשויות המקומיות, מוסדות התרבות, היוצרים והציבור, שיאפשר לרשויות להיות שותפות בקביעת סדרי העדיפויות, בתכנון השקעות ובפיתוח תשתיות תרבות. במקביל, יש להרחיב את שיתופי הפעולה בין מערכת החינוך, מוסדות התרבות והרשויות המקומיות, ולהבטיח לכל ילד וילדה מפגש מתמשך עם אמנות ותרבות לאורך שנות הלימוד.

ג. הגנה על חופש היצירה ועצמאות מוסדות התרבות: יש להבטיח את חופש היצירה והביטוי ואת עצמאותם המקצועית של מוסדות התרבות, ולקבוע כי תמיכה ציבורית תינתן על בסיס קריטריונים מקצועיים, שוויוניים ושקופים. המדינה והרשויות המקומיות יבטיחו כי תמיכה ציבורית בתרבות תשמש להרחבת היצירה והנגישות אליה, ולא ככלי להתערבות בתוכן האמנותי.

פורום שוויון יברליות

אחריות לאומית משותפת

הפורום מחויב להשמיע קול ציבורי משותף ולפעול מול הממשלה והכנסת בסוגיות המחייבות הכרעה כלל-ארצית. בהתאם לכך, אנו דורשים לקדם את העקרונות והצעדים הבאים:

1. שמירה על ערכי הדמוקרטיה והגנה על שומרי הסף ומוסדות המדינה, באמצעות חיזוק הפרדת הרשויות ומערכת האיזונים והבלמים, הבטחת עצמאותה ומקצועיותה של המערכת הציבורית והגנה על שלטון החוק ועל עצמאות בתי המשפט.

2. הקמת ועדת חקירה ממלכתית ועצמאית לאירועי 7 באוקטובר ולכשלים שקדמו להם, שתבחן את שרשרת קבלת ההחלטות והאחריות ותאפשר הפקת לקחים והשבת אמון הציבור.

3. קידום שוויון ממשי בנשיאה בנטל באמצעות הרחבת ההשתתפות בשירות הצבאי, הלאומי והאזרחי, לצד הגדלת ההשתלבות בתעסוקה ורכישת השכלה ומיומנויות המאפשרות עצמאות כלכלית.

4. חיזוק הביטחון האישי במרחב הציבורי ומתן כלים אפקטיביים להתמודדות עם אלימות, פשיעה ואיומים על תחושת הביטחון של התושבים. במסגרת זו, יש ליישם תוכנית לאומית מקיפה למלחמה בפשיעה ובאלימות בחברה הערבית.

5. גיבוש מחויבות לאומית ארוכת טווח לשיקום ולפיתוח הצפון והדרום ולחיזוק הקהילות והמערכות שנפגעו מאז 7 באוקטובר.

